leszthető, illetve fejlesztendő a mindenhol használható „eszközpark”. Fontos kérdés, hogy az iskola pedagógusai jelentős részének, de legalább 1/3-ának célzottan fel kell készülnie a speciális oktatásra (diagnosztizálás, therápiatervezés, speciális tantárgyak oktatása: pl.: dysphasiás torna) és általában mindazon módszerek alkalmazásával tisztában kell lenni, amiket saját tapasztalatainkból, vagy a külföldön már alkalmazott és nálunk is kipróbált hasznos módszereknek tekinthetünk.

Rövid tájékoztatómban csak egy-két pontot emeltem ki, ami megítélésem szerint fontos része munkánknak, alapvető kérdéseket érint a dysphasiásokkal foglalkozó iskoláknak.

Egy teljes beszámolóra az időkorlátok miatt és a még be nem fejezett munka miatt nem vállalkozhatunk.

Óvoda, Általános Iskola és Diákotthon (Kaposvár, Beloiannisz u. 8.)

Néhány gondolat a beszéd-nyelvtanulási zavart mutató súlyos fokban hallássérült gyermekek fejlesztési lehetőségeiről.*

DR. KOVÁCSNÉ NAGY IBOLYA

Az iskolánkban 3 éve folyó kísérlet egyik alappillérét az egyéni- és kiscsoportos foglalkozások adják.

A diagnózis, valamint tanári megfigyelés, tapasztalat alapján kerül sor a csoportkialakítására, a szükséges mennyiségű párhuzamos óra meghatározására. (Sajnos az utóbbit anyagi lehetőségeink korlátozzák.)

Fél, egy éves tervet készítünk szinte egyénre szabottan, figyelembe véve a tanulási zavar struktúráját, vezető tünetét. Számba vesszük a tanulók előismereteit, egyéni fejlődési tempójukat az egyes részfunkcióban mutatkozó elmaradásokat, esetleges kiemelkedő eredményüket. Félévenként elemezzük, értékeljük munkánkat s a levont következtetések birtokában készítjük el a következő időszakra vonatkozó tervet. Gyakorlati tapasztalataink, valamint egyre bővülő elméleti ismereteink alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a normál tagozaton alkalmazott szurdopedagógiai módszerek, gyakorlatok nem, vagy csak töredékükben alkalmazhatók a súlyos beszédtanulási zavarral küzdő gyermekek eredményes fejlesztésében. Esetükben fokozot-

* A MAGYE XX. Országos Szakmai Konferenciáján (Miskolcon, 1992. június 26-án) elhangzott előadás.

tabban, összetettebben jelentkeznek gondolkodási nehézségek, motivációs - relációs zavarok, testséma zavar, kinesztézis zavar, gyenge mozgásemlékezet, ügyetlenség, összefüggés-felismerési nehézségek, percepciós zavarok, idő- és térstruktúra zavarok, koncentrációs készség csökkenése.

A kísérletben résztvevő 14 gyermek esetében a velük való foglalkozás megkezdésének időszakában sajnos még nagyon kevés olyan magyar nyelvű szakirodalom állt a gyakorló pedagógus rendelkezésére, mely lehetővé tette volna a diagnózisból a terápiára vonatkozó legmegfelelőbb pedagógiai következtetés levonását.

Így sok időt vett el a fejlesztés idejéből - a próbálkozások, kudarcok ismétlődése, a tantervi követelményekhez való ragaszkodás miatt - az útkeresés. Nehezen tudtuk megérteni, hogy az épértelmű, több területen kiemelkedő gyermek teljesítménye miért olyan hullámzó, miért vész szinte kárba a sok befektetett energia.

Az 1989-90-es tanévtől a tanulási zavaros gyermekek esetében már bátrabban:

- *szelektáljuk* a tananyagot,
- lehetőség szerinti homogén kiscsoportokat alakítunk ki, (2-3 gyermek)
- a gyermekek számára kedvező, *önbizalmat is erősítő* fejlesztés érdekében, *folyamatosan* biztosítjuk a gyakorlási módok mértéktartó variálásával az *ismétlést*,
- *analóg* feladatokat építünk munkákba,
- lassítjuk a haladási tempót, alkalmazzuk a fokozatos nehezítést a kis egymásra épülő lépésekben történő haladást.

A beszédfejlesztést - szóbeli, írásbeli - ujj-abc segítségével, jellel, gesztusokkal kiegészített kommunikációval úgy igyekszünk megtervezni és kivitelezni, hogy a gyermekek testi, szellemi és kommunikációs fejlődését lehetőségeikhez képest a legharmonikusabban biztosítsuk.

Mivel a tanulási zavarok hátterében az egyenlőtlen fejlődés mellett leggyakrabban előforduló oki tényező az interszenzoros folyamatok zavara, az ingerek átfordításának nehézsége, nélkülözhetetlen a komplexitás elve. A ráhatás tehát egyidejűleg mindig több funkcióra irányul.

A párhuzamos órákon a kis csoportok összetétele nem állandó, hanem a fejlesztés céljának megfelelően változhat. Tapasztalatunk, hogy az amúgy is alacsony létszámú osztályok csoportbontása, párhuzamos fejlesztése, eredményesebb munkát tesz lehetővé, biztosítja a differenciált haladási tempót, az igényesebb, tervszerűbb tananyagfeldolgozást, a játékos, vonzó gyakorlatok beiktatását, a tanár elfogadó, segítő magatartását, a foglalkozások természetes nyugodt légkörét.

Megfigyelhettük azt is, hogy a kísérletben szereplő serdülő korú gyermekek között sokkal több esetben fordul elő magatartási probléma, nagyobb - akár csak osztályközösségen belül is. Addig amíg a kiscsoportos, vagy egyéni foglalkozásokon aktívan részt vesznek, a nagyobb közösségben, frontális órákon alulmotíváltakká válnak. Többüknél a figyelmetlenség hypermotilitással párosul. Gyakori körükben a konfliktus, egyre jobban a közösség perifériájára szorulnak. Indulatosakká, a kudarcot egyre nehezebben eltűrökké válnak. Tanulási tevékenységük eredményességét is döntően befolyásolják az érzelmi motivációs tényezők. Számukra sokkal megfelelőbb, egyenle-

tesebb fejlesztést biztosítana, ha napi rövidebb időszakokban szakirányú egyéni fejlesztést kaphatnának a frontális órák tananyagától és a tantervi követelményektől függetlenül.

Szükségesnek tartjuk a gyermekek szókincs bővülését folyamatosan mérni, ellenőrizni. Ebben a tanévben egy - a németországi tanulmányi utunkon a würtzburgi kollégáktól kapott - aktív szókincs teszttel vizsgáltunk meg 26 dysphasiás, valamint kontrollként a kísérletben résztvevő gyermekekkel azonos életkorú, osztályfokú normál tanterv szerint haladó 26 gyermeket.

Az aktív szókincsteszt 3-6 éves korú gyermekek részére készült. Csak alapfogalmakat tartalmazó 82 fekete-fehér rajzolt ábrából áll, melyeket a vizsgálandó gyermek elé sorba kell helyezni, s ő megnevezi ezeket. A gyermekek le is írták a látott fogalom nevét. A fogalmak közül 64 főnév, 17 ige, 1 melléknév. Mivel a felállított normákat az eredmények értelmezésénél nem vehettük figyelembe, a százalékos teljesítményt az életkor függvényében ábrázoltuk.

(A vizsgálat során tapasztaltuk, hogy azok a dysphasiás gyermekek akik jobb eredményeket érnek el a foglalkozásokon csak azokat a fogalmakat nevezték meg, írták le, amelyeket teljes biztonsággal tudnak).

AWST=Aktív Würtzburgi Szókincs Teszt

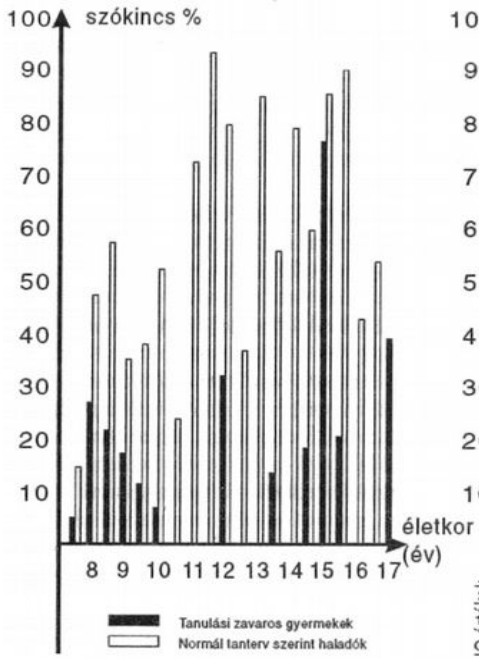

ÖSSZEHASONLÍTÓ TÁBLÁZAT

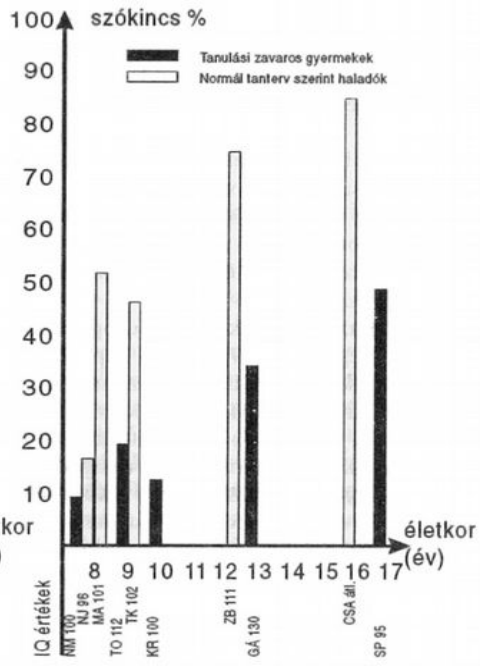

A mérések eredményei is igazolják, hogy a tananyag feldolgozása során nagy hangsúlyt kell, hogy kapjon a gyakorlás, az ismétlés. Körültekintően, felelősséggel kell megválasztani a tanítandó ismereteket.

A mindennapi életben elengedhetetlenül fontos ismereteket kell erősíteni, mintákat témakörönként összegyűjtve rögzíteni a gyerekek számára, s azokat bővíteni, továbbfejleszteni. Ezeket az anyagokat, mintákat, szituációk gyakorlása során megtanulják alkalmazni, használni is. Biztonságot jelent számukra a mindennapok beszédhelyzeteiben a családban, különböző halló közösségekben.

Tapasztalataink alapján néhány javaslat a jövőre vonatkozóan:

A tanulási zavarral küzdő gyermekekkel való foglalkozás a pedagógustól sok pszichológiai ismeretet is igényel. A vizsgálati eredmények szakszerű értelmezése és a fejlesztés egyénre szabott megtervezése az átlagosnál több és specifikusabb pszichológiai ismeretet kíván meg. Szükségesnek tartjuk, hogy különösen a kezdeti időszakban a pedagógusnak lehetősége legyen konzultációra a diagnózist felállító szakemberrel.

A diagnosztikai vizsgálatok egy központban folynak, a gyermekeket hosszú utazás után vizsgálja a szakember, legalább két alkalommal. Jó lenne, ha lehetőség nyílna arra, hogy a valamennyi intézetben tanfolyamot végzett egy-egy szakember a diagnosztikai vizsgálatok egy részét elvégezhetné és tapasztalatait a Gyp. Pszichológiai Vizsgáló és Tanácsadó Állomás munkatársaival - több gyermek vizsgálata esetén, amennyiben az lehetséges, az intézetekben találkozva - a többi általuk ott végzett vizsgálat után gyermekre szabottan konzultáció előzné meg a legmegfelelőbb terápia megkezdését.

A fejlesztő munka folyamatához a vizsgálatokat időnként - ha azok szükségesek - meg kellene ismételni, illetve célirányos vizsgálatokkal kiegészíteni.

Az ország hallássérült intézményeiben dolgozó súlyos fokban tanulási zavarral küzdő hallássérült gyermekekkel foglalkozó kollegáknak munkaközösséget kellene létrehozni, hogy az értékes tapasztalatok könnyebben kicserélődjenek, elterjedjenek, kiegészüljenek a találkozások alkalmával (évi 1-2 alkalom).

Kísérletünk 3 éve, valamint a korábbi évek tapasztalatai alapján remény van arra, hogy a szurdopedagógia legfiatalabb speciális ágában is apró lépésekkel, sok energiával eredményeket érhetünk el, egyes gyermekeknél felzárkóztatással társaikhoz, másoknál, az önmagukhoz képest leírt fejlődési ív biztosításával.

Szabadjon befejezésül idézni *B. Kemény Zsigmond* szavait:

> *„Kitűnővé egy szerencsés perc által is válhatunk, hasznos emberré a fáradságos évek tesznek.”*